

LA RENAXENSA,

PERIODICH DE LITERATURA, CIENCIAS Y ARTS.

SURT LOS DIAS 1, 10 Y 20 DE CADA MES.

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ.	REDACCIÓ Y ADMINISTRACIÓ.	RECLAMS.
Tres mesos. 9 Rals.		Los subscribers, per ratlla. ¼ Ral.
Al estranger, tres mesos. 13 »		Los no subscribers, per id. 1 »
Ultramar, tres mesos. . . 18 »	Carrer de Jerusalem, n.º 32, primer pis.	Passant de 10 ratllas, á preus convencionals.
Un número sol. 1 »		

SUMARI.

Lo Jovent Catalanista; per Joaquim Riéra y Bertran.—Catalunya y la federació; per J. R. y F.—La primavera (poesia); per Joseph Serra y Campdelacreu.—De la paraula llur; per Ignasi Farré y Carrió.—Recança (poesia); per Francesch Masferrer.—Lo procès de Jesucrist; per J. S.—Pensaments (poesia); per Pere Aguilera y Solsona.—Bibliografia; per S.—Novas.

LO JOVENT CATALANISTA.

Amichs y companys meus: aturem-nos un xich á contemplar l'obra qu'anem fent. Sens gota de nequia superbia ni gota de rebuscada humilitat, detinguem-nos á assaborir los fruyts que dona la llevar sembrada. Nostre catalanisme 'ns ha agermanat; y just es que 'ns alegrem de nostra bonica germanor. Varem rebre ésmen d'una obra comensada per homes de seny y de cor; varem saber que nostra parla era un idioma y que nostre passat era una estelada de glories; varem observar que nostras consuetuts generals eran encara l'espressió viventa d'un gran esperit nacional dins d'una nació y que las particulars de moltas encontradas servavan encara las fesomias dels genitors nostres; varem pensar que quan hi ha bè de Dèu pèls hisendats també n'hi ha pèls menestralets y que podriam fer, cascu al seu ayre, bona cullita pera durla al graner payral; y, sabut y observat tot axó, nos sentirem orgullosos del nom de catalans y, tement la pèrdua del sentiment de nostra dignitat de patricis y las fiblonadas del remordiment si temps malversavam, nos afanyàrem á acostarnos als catalans de debò pera lograr profitós aprenentatge.

No malversan temps los cors que bè estiman, tractantse d'afavorir á la prenda volguda.

Lo jovent no es tal jovent si, un cop sentit, pensat y resolt quelcòm de bo, no trevallà, tot seguit, seguit, pera donar cos y vida á son desitx.

Jovent que s'oblida de lo que resol, jovent que dubta, jovent que desconfia y s'espahordeix, jovent que tem las rialladas dels nècis ó dels qui posan las burlas al servey de la impotenta vanitat; jovent que no va de dret á lo que dretament ha capit es jovent de part-de-fora, jovent de carnestoltas, jovent de per riure y res més.

Amichs y companys, ¿hem sigut ni som axís tractantse de nostra catalanesca empresa, tractantse de nostre idioma, historia y costums, tractantse de nostre esdevenidor? Nó y cent voltas no: hem tingut, tenim y tindrem sempre, si á Dèu plau, tota la vivesa de la veritable joventut al servey de la materna pàtria.

¿Que nostras forsas, ara com ara, no corresponen del tot á nostre bon desitx? Endevant. ¿Qu' es limitat lo cercle de nostra glòria immediata? Endevant. ¿Qu' ab una llengua feta, ab un idioma vivent á las academias y estaments fora mes possible nostra espi-golada? Endevant tothora. Parlant, escriguent, propagent ab lo llenguatge nadiu, la consciencia se 'ns axampla de benestar y prescindim de tot lo demés; puix si 'ns arriba, 'ns arriba com de trobas.

Rebujar una mare pobra es criminal: rebujar una mare rica es botx. Ni seriam lo primer si nostra parla fos mesquina, ni som lo segon essent ella tota una senyora pubilla.

Rica, espléndida es la causa á qual servey hem posadas las nostras forsas: rica y espléndida sia la nostra gaubansa.

Tenim Jochs Florals, tenim Teatre, tenim llibres, tenim publicacions variadas que mantenen pera tots tant bè que saben la renaxensa catalana ab la llengua materna. Joves catalanistas ¿Que més volem?... Volem més encara y 'u obtenim.—Volem y logrem que l'esperit catalanesch, superposantse á las mesquinesas de la politica, á las malavolensas y renyinas qu' ocasionan las diversas opinions respecte de la organizació administrativa d' Espanya, nos mantinga units, com fidels d'una matexa religió com apóstols d'una celestial doctrina. Volem y logrem que la fumarola de las discordias escampada sia per la ventada catalanista. Volem y logrem no recordarnos de las formas de la politica variable, devant del fons de la politica per

manent. Volem y logrem unificarnos en atapahida unitat, per amor de tot lo sant, de tot lo bó y de tot lo útil qu' enjoyella nostra pàtria materna. Y aquesta pàtria 'ns ne sent grat; aquesta pàtria va coneguent que fora del bon acort, fora de l'estreta aliansa, fora de la fraternal llassada dels amants de Catalunya, la calamarsada de desventuras qu' avuy sofreix ha de convertirse en esglayadora pedregada.

No cessem, donchs, amichs y companys meus, no cessem, ara menys que may, en la bella y patriòtica empresa comensada, y veurém grandir nostra associació y veurem que tot català tornarà catalanista y nostres fills, sinó nosaltres, veuran transfigurada aquesta Catalunya de nostre cor.

Girona 11 de febrer de 1873.

JOAQUIM RIERA Y BERTRAN.

CATALUNYA Y LA FEDERACIÓ.

Obrim l'història de Catalunya, examinem l'esperit de nostres passats, contemplemlos quan volian al Comte d'Urgell per successor d'En Martí y al Príncep de Viana per Llochtinent ab molta independència, quan declararen a En Johan II per *enemich de la terra* y proclamaren Comtes de Barcelona a En Pere de Portugal y a En Renat d'Anjou, quan lluytaren contra En Felip IV y lo Comte-Duch y proclamaren Comtes de Barcelona als reys de França, quan entraren en la gran aliança ab Inglaterra, Austria, Portugal y Holanda y abressaren la causa del Archiduch Carles; contemplemlos en los primers anys de la victòria d'En Felip V, seguimlos fins al any 1736 y fins a las *esperanças de salvació y restauració* que en mitj de *innumerables tempestats desencadenadas contra nostra República* alimentavan. ¿Que hi veyem? L'esperit de independència nacional, l'esperit *autonómich* ó de regir-se solament per sas *lleys propias*. (1)

Contemplem a Catalunya desde la mort d'En Fernando lo Catòlich y desde la unió de totes las coronas espanyolas en un sol cap, contemplem-la desde la victòria del centralisme representat per los Borbons fins al dia d'ayuy. ¿Que veyem? Mil destorbs y dificultats vinguts del centre per tot moviment y tot progrés, subjugació a lleys y reglas estranyas é impropies per los interessos y drets de Catalunya, continua lluyta tirànica, ja mansa ja violenta, per despullar a Catalunya de tot lo seu; lleys, costums, caràcter, riquesa moral y material, fins de sa llengua y enmotllarla segons lo bon plaer del centre dominador. Ja no es Catalunya un Estat, una autonomia, un poble, una nació, com ho siguié per espay de nou centurias, des-

(1) *Immuneris agitur Republica nostra procellis! Spesque redditura sola salutis adest.* Epigrafe de un manifest dirigit l'any 1736 al rey d'Inglaterra per un centre de catalans, reclamant d'ell que segons los pactes de l'any 1705 entre Ca-

de la República catalana montanyesa del segle VIII (1), fins a la victòria de Castella y França sobre Barcelona l'any 1714. Es una província centralisada d'un Estat unitari, centralista y no te cosa que l'hi compensi los perjudicis y humiliacions de aquesta situació. Baix lo concepte moral nostre caràcter ha degenerat, nos havem espanyolizat ó castellanizat ab eix espanyolisme y castellanisme unitaris, centralistas, avassalladors y vanament orgullosos que començaren quan caygueren baix la destrul del butxi los caps dels Comuners. De aquest espanyolisme y castellanisme que duren encara avuy dia s'en habia lliurat Catalunya per espay de unas duas centurias; mes la victòria d'En Felip V la feu entrar ab violència baix lo jou de eixa dominació. No som ja los catalans d'ayuy en dia los catalans de un segle y mitj enderrera, ni tan sols los de fa xexanta anys; no tenim aquella fortalesa d'esperit, ni aquella resolució varonil, ni aquell desprendiment patriòtic que animavan encara a nostres avis. Lo nom de Catalunya no con mou nostres cors com los de nostres antichs passats, no sentim al nom ni a la ideya de la Patria y del bè públich las commocions vigorosas ni lo generós impuls ab que s'honoravan nostres antecessors. Lligats, sens vida propia, súbdits de un poder casi estranjer, a estil de polaks baix los jous rus y germànich, com los alsacians y lorenesos dessota del jou prussiá, habem los catalans arribat tart al moviment científich, filosòfich y literari de Europa y fins en progressos materials la ma férrea y peresosa del centre ha deturat quant ha pogut nostre bras nívios y agil.

Sola, independent, sens la lluyta de mes de una centuria y mitja que li ocasionaren los reys Austriachs y lo primer Borbó per pendrerli las llibertats. Sens los destorbs que desde l'any 1714 l'hi ha posat la centralisació y segueix posantli encara baix la República, unitaria de fet, Catalunya hauria progressat molt mes y molt mes depressa, aixis intelectualment com materialment. Los fonaments de sa riquesa material haurian sigut mes fermes, mes de la terra, ab la agricultura, lo ferro y lo carbó de pedra; no hauria necessitat tant lo concurs de lo poder centralista per la qüestió del llibre-cambi y la conservació de las Antillas. Moralment, no hauria degenerat lo caràcter català, seriam catalans purs y varonils encara, aixis com som catalans espanyols a la neo-castellana. Intelectualment hauriam arribat mes prompte al moviment filosòfich, polítich y científich d'Europa. Catalunya separada, sola, independent, deixada en pau per Austriachs y Borbons, libre de la unitat espanyola y de sa centralisació, hauria fet per ella mateixa,

talunya y lo govern anglés, intervingués per la restauració de la llibertat catalana.

(1) Lo nom de República catalana montanyesa donem al estat en que se trobavan los primitius catalans independents en las montanyas, lluytant contra 'ls mahometans, desde que començaren la guerra de restauració é independència de la patria l'any 715, (avans d'En Pelay a Asturies) fins que 's posaren baix lo protectorat del Imperi de Carlomagne. D'aquella temporada d'uns setanta anys ó mes no constan cap rey, princep ni cronologia monàrquica entre los cristians independents de Catalunya.

da se, com diuen en italià, molt mes de lo que ha fet essent provincia d' Espanya.

Molt bè ho coneixian nostres antichs passats ja en los segles XV y XVII. Per no caurer tant facilment baix lo jou de la Corona unitaria de Castella, los catalans volian per rey al Comte d' Urgell quan lo parlament de Caspe; per lo mateix volian la Llochtinençia casi independent del Príncep de Viana y negaren la obediencia á En Joan II, per lo mateix aplaudiren lo segon matrimoni d' En Fernand lo Catòlich, per lo mateix motiu volian que á la mort d' aquest li succehis en la Corona d' Aragó, no lo net major En Carles hereu de la Corona castellana, sino En Fernand, lo net segon; per ço doscents anys després del matrimoni dels Reys Catòlics era opinió en Catalunya, que en aquells pactes matrimonials s' havia establert que s' hi havia fill segon, havia de ser per ell la Corona aragonesa y per lo primogénit la castellana; per lo mateix los catalans se declararen en temps de Felip IV separats d' Espanya. Coneixian, devals lo cor, que de la unificació no 'ls previndrian sino pérduas de llibertat, retrassament polítich, degeneració moral, destorbs per lo progrés material y confiança en la protecció del centro enganyosas y ensopidoras.

Sols recobrant independència pot Catalunya millorar sa situació, sols quedant lliure de las trabas que desde lo centro la lligan pot renaixer, restaurarse, tornar al camí d' ahont ab violencia la separà la unificació d' Espanya. Sols consideracions d' interessos materials deturan als catalans que no estan encara decidits per la independència de Catalunya; mes aquets interessos res poden ja esperar de l' unitat. Baix l' unitat son inevitables la cayguda del proteccionisme y la separació de las Antillas; á una y altre cosa nos habem anat acostant baix la unitat, podem ja despedirnos de proteccionisme y de las Antillas com provincias espanyolas y com homes varonils buscar altre camí, buscar en la millora de nostres fruyts de la terra y en la explotació de nostres minas nous elements de vida material y en lo continent americá y en lo archipiélach filipi (avuy mes prop ab lo canal de Suez) nous mercats pels fruyts, abarats per nostre ferro y nostre carbó, de nostra industria. No volgum, per conservar uns mercats peninsulars y antillans que habem de perdre sens remey dintre pochys anys per centralisació que hi haje, continuar essent centralisats com fins aquí; busquem nous mercats y fem de modo que no hagem de comprar al estranger blat, carbó ni ferro. Quan l' abaratiment dels fruyts de nostra industria arribi per tenir los catalans mes baratos aquets dos últims elements, podrem lluytar en Espanya, en las Antillas y en lo continent americá ab l' industria estrangera encara que en Espanya y las Antillas hi haje llibre-cambi.

Perdone lo lector que tant parlem dels interessos materials, mes quan los veyem invocats fins per catalans contra la independència de Catalunya, no semblarà estrany habernos deturat un poch á parlarne. No 'ls dexá pas olvidats en son gran discurs en las Corts de Catalunya de l' any 1640 lo insigne diputat En Pau Claris.

Solament en l' independència pot Catalunya referse, restaurarse, renaixer, tornar á ser lo que fou y pot ser, y ni materialment pot donarli perjudici major la independència. Avuy en dia, per la situació d' Espanya, d' Europa y de la mateixa Catalunya no es possible que la patria catalana forme una nació separada, del tot independent del demés d' Espanya; sino que algun llas mes estret que las alianças entre Estats estrangers ha de tenir ab las demes nacionalitats espanyolas. Lo llas mes fluix que l' unitat y mes estret que eixa separació es lo llas federatiu, es lo que mes se acostá á l' independència complerta y á la situació de la Catalunya autònoma, independent, catalana, fent *da se*, de la Catalunya anterior á la conquesta de 1714. La descentralisació administrativa no es prou; per una part ab lo sistema unitari está edificada sobre arena, no te fonament sólit, está al arbitri del centro, á la voluntat del Estat únich; per altre part la descentralisació no dona á Catalunya atribucions d' Estat, no li dona independència nacional propia, catalana, no li dona prou llibertat per renaixer ó restaurarse; per últim, en Espanya es tanta la força de la tirania central, que la descentralisació no passa del nom, lo centro no sap deixar sas prácticas centralisadoras, las provincias y localitats no saben traurer tot lo profit autonómich de la descentralisació, tant acostumadas estan á la tutoria del centro y perque se moguen com á un se 'ls ha de deixar mourer com á sis.

Los interessos conservadors de llibertat política limitada y de la situació social de classes fan á la federació lo cárrech de esser republicana, democrática, *demagógica*, favorable á las *massas*, revolucionaria y *socialista*. Per nostra part, habent sigut democrátich ó *demagóich* y *socialista* primer que federalista ó tan aviat al menys, l' autor d' est article se considera dispensat de desvaneixer tal cárrech, l' accepta ab molta honra per la federació y res l' hi fa que dits interessos conservadors quedin al costat del unitarisme y de la centralisació. Aixís las classes democráticas estarán mes al costat de la causa catalanista y federal, donantli una força que jamay l' hi donarian aquells interessos generalment egoistas, poruchs y sens energia, escassos de sentiment patriótich, mes afectats als interessos materials que als morals y mes cosmopolitas que entussiasmats per la patria.

Sols una observació ferem. A Espanya no hi ha cap senyal de poder establirse una monarquia federativa ni tant sols molt descentralisadora ó provincialista. A Espanya la monarquia aragonesa era federativa, la castellana fou sempre unitaria, ja desde los segles VIII y IX, ja desde la primitiva d' Austria y Lleó; la monarquia espanyola total, inspirantse en la castellana, ha sigut sempre unitaria, centralista. La federació, lo provincialisme no pot ser mes que república no sols á Espanya sino també fora d' Espanya. La monarquia á estil de la Corona d' Aragó es una cosa escepcional y catalana. En quant lo Parlament de Caspe doná á un príncep castellá la corona aragonesa, començaren las lluytas entre Catalunya que volia conservar y lo rey que li volia pendrer sas llibertats,

sa independència. En quant á democràcia y demes tendències *revolucionàries* en lo polítich y en lo econòmic, no habent los interessos conservadors invocat may la separació ni lo federalisme, ni la independència de Catalunya, habentse limitat á un catalanisme platònic y reduït al temps passat, á la literatura y á las cosas antigas d' aplicació conservadora en nostres diás, habent sigut sols los democràtics y revolucionaris los que habem invocat la federació, es natural que aquesta sia entesa en lo sentit reformista, democràtic, revolucionari. Per últim, sia baix l' unitat, sia baix la federació, lo moviment de reforma política y social en sentit popular ó *demagògic*, com diuen, entenentho malament, no pot evitarse, tant será d' una manera com d' un' altre; ab la federació pot ferse mes ordenadament, perquè ab ella, Catalunya no tindria de ferlo segons se fasse al centre baix circumstancies diferents de las sevas, sino segons sas propies circumstancies y necessitats y segons son caràcter propi. La protecció del centre y de sas armas als interessos conservadors de Catalunya contra la *demagogia* de aquest país es una protecció il·lusoria. Precisament del centre han sortit moltes predicacions y molts moviments que han esporuguit á dits interessos y no es Catalunya ahont se han presentat fets mes alarmants per los interessos conservadors, ni mes violents.

Totas aquestas observacions desvirtuan lo càrrech dels interessos conservadors contra lo republicanisme y democratisme de la federació. Ve després la consideració de que son justas las llibertats y las reformas de que's queixan aquestos interessos; mes no entra en nostre objecte estendrens sobre d' ella.

En altre article recordarem la tradició independent y reformista de la antiga Catalunya en corroboració de que la moderna no deu quedar-se subjugada ni deturada.

J. R. y F.

LA PRIMAVERA.

Jo vegí un jorn brillar naturalesa,
com reyna en son palau
que va vessant per tot ditxa y bellesa;
lo front seré, la cabellera estesa,
y á la espatlla ondejant son mantell blau.
Lo sol allá en lo cel: magnífich astre
que l' or fon y consum
irradiava en sos membres d' alabastre,
deixant en sa carrera esplèndit rastre
de perles y diamants y ones de llum.
Ella en ell se mirava, com se miran
dos cors enamorats,
que un mateix ayre enbalsamat respiran
y que, brollant amor ensemps deliran
l' un ab l' altre sos brassos enllassats.
Ell dava vida als arbres que creixian,
alsantse de l' arrel
y que ses amplex copes extenian,

y que ses grogues branques dirigian
ab sens igual ufana cap al cel.

Ell es qui dava al aucellet les tintes
de purpre y arrebol,
quant ses aletes desplegant com cintes,
lleuger volava en direccions distintes,
com si l' espay fos fet per ell tot sol.

Ell es qui omplint los singles de verdura
ab l' herba que surtint
en les esquerdes de la penya dura,
dava á la soletat tanta dolçura,
com al somni blaníssim de algun nin.

Ell dava vida al plá y á la montanya
al bosch y á la ciutat
y matisos al riu que tot ho banya,
calor al ayre per gronxar la canya
y al ventijol pe' l' liri delicat.

Y ella en tant se mirava satisfeta,
majestuosa y gentil,

ab l' inocent orgull de la nineta,
que al sentir les cançons del dols poeta
se trova la mes bella entre cent mil.

Se mitx reya de goig; y fins un dia
vegí entelats sos ulls

ab pures llagrimetes de alegria
y lluhirne com ruhent argenteria
les gotes que caygueren en sos rulls.

Mes un matí les boyres se estengueren
per l' ample firmament,

y altre volta les llagrimas caygueren
d' aquells ulls divinals que may mes veren
brillar lo sol com antes transparent.

Bufo lo vent en ses immenses sales,
y ab ell embolicat

del aucellet se'n emporta les ales
als arbres verts va despullar de gales
y mustiga deixá, la flor del prat.

Arrant passá dels monts de altives crestes
y en elles fentne niu,

ne ronca com lo tró ab ses veu ferestes,
y ne feu tremolar ses blanques testes
ab l' ardent fech que li deixá l' estiu.

Y ella, l' hermosa, al contenplanre á trossos
lo seu brodat vestit

á grapats s' arrancava 'ls cabells rossos,
mentres un fret que li gelava 'ls ossos
li deixava sens foras l' esperit.

Sentia reliscarne la corona
de son verginal front,

y en si tornant al cap de poca estona
recordava perduda sa corona
mes; ¡ay! la pobre no sabia ahont.

Y al veurerla per terra desfullada,
tornava en son desmay

y al caure axis la hermosa altre vegada,
descolorida va quedá y glassada,
com si no hagues de despertarse may.

Mes los jorns del istiu al fi passaren
y la tardó ab sos vents

que al mon vestit de festa despullaren,
y les vetlles eternes se acabaren

ab les blanques nevades del hivern.

Y en un altre matí seré, que feya

un ayret dols y suau,
altre vegada á la nineta 's veyá
que obrintne sa boqueta se mitx reya,
com orejada per son mantell blau

Que la naturalesa no era morta
pus tenia per sort
sa ànima, encare que sensible, forta;
que si 'l temps la corona se li emporta
es per donarni una altre tota d' or.
Torna á gosar com ans are, que 't trovas
banyada per lo sol;
torna á vestirte tes bordades robes;
torna á escoltar del bart errant les trobes;
torna á sentir los cants del rossinyol.
Oh! torna á disfrutar fada encisera
y en ton front delirant
cenyeix una corona d' olivera;
que l' any tant sols ne te una primavera
y un jorn los anys també se acabarán.

JOSEPH SERRA Y CAMPDELACREU.

Vich Setembre de 1867.

DE LA PARAULA LLUR.

Sa naturalesa, caràcter y ús.

Al entrar á la classificació que 's fa de las paraulas ns' trovém casi sempre que n' hi há alguna en la que no convenen tots los gramátichs, lo qual nax á nostre enténdrer del punt de vista ques' pren per determinarla.

Cabalment aném á parlar d' una paraula que segons uns es *article*, segons altres *adjectiu*, y segons no pochs *pronom*; y com que del conexement de la sua naturalesa dependex l' que pugám saber millor l' ús d' ella, d' aquí que avans de tot degám fer algunas observacions sobre lo que s' há d' enténdrer per *article*, per *adjectiu*, y per *pronom*.

Tota paraula es signe y expressió d' una idea, pero no totes las paraulas la determinan, lo qual fa que per conèxerla tingám que recórrer als antecedents y consecuentes.

En catalá com en castellá las dugas classes de paraulas qu' ofereixen aquest caràcter son l' *article* y l' *pronom*. ¿Qué son l' un y l' altre?

L' home al parlar s' ocupa de las existencias, (ja sian reals ó possibles), del seu desarrollo en l' espay y en lo temps, de las relacions que mantenen unas ab altres, de las lleys á que obehixen, etc. Ara bé, hi ha paraulas qu' expressan l' existencia entera (*substantius*), altres las suas qualitats (*adjectius*), altres lo seu desarrollo en l' espay y en lo temps (*verbs*), altres lo com s' verifica aquest desarrollo (*adverbis*), y altres finalment las relacions que hi há entre unas existencias y altres (*preposicions*). ¿Y 'ls *articles* y 'ls *pronoms*, s' dirá?

Per axó habém de saber que en lo curs de tota conversació hi há qui parla y qui escolta, mes com no sempre son únicament dos 'ls qu' en la conversació intervenen, sino varios, y com que la posició que

ocupan ls' uns respecte dels altres no es la mateixa de aquí la existencia de paraulas que 'ns ho manifestin. Ab aquellas que tal complexen son á las que se 'ls anomena *pronoms*, perquè venen en lloch ó representació dels noms. Expressém la primera persona que parla per medi de la paraula *jo*; la segona, per medi de la paraula *tu*; la tercera, per medi de la paraula *ell*; la persona ú objecte qu' está prop de qui parla, per medi de la paraula *est*; la persona ú objecte qu' está prop d' aquell ab quis' parla, per medi de la paraula *ex*; y la persona ú objecte qu' está lluny d' aquell ab quis' parla per medi de la paraula *aquell*. De modo que tenim tres *pronoms* qu' indican las personas y altres tres que manifestan la relació de lloch que hi ha entre ellas y ls' objectes als quals s' fa referencia. De lo mateix qu' acabám de dir s' en deduhex que l' *jo*, l' *tu*, l' *ell*, etc. considerats separatament no altre idea tancan que la de la personalitat en primera, segona, ó tercera, ó bé també la relació de lloch; pero consideradas aquestas paraulas ab lo que ab ellas antecedex ó segnex, axis volen dir, *Pau*, *César*, *Cervantes*; com: *Teresa*, *Virginia*, etc. De modo que son paraulas que no tenen un valor absolut, com *pedra* per exemple, sino relatiu. Cal estar ab antecedens per conèxer lo que cada una d' ellas vol dir, d' altre manera 'ns es impossible.

Conegut lo pronom vingám al *article*. Molt s' ha parlat sobre d' ell y molt s' ha discutit sobre la sua naturalesa, mes com nosaltres per classificar las paraulas ateném á la idea que tancan, ab ella acudirém per saber ques' lo *article*. Cuan nosaltres dihéim: *Lo poble está espantat*; *ha arribat LA mare*; *he vist UN au-cell*; *li he comprat LA taula*, etc., no fém mes qu' usar d' una paraula que l' única idea que tanca es la de expressans' que alló de que parlém es ó no es conegut per la persona á la qual ns' dirigim. De modo que es una paraula que no treu ni posa res, es un signe cual valor conex la persona á la qual ns' dirigim cuan sab de que li parlém. Segons s' veu té com lo pronom un valor relatiu, pero es molt distinta la seva naturalesa.

Conegut lo pronom y l' *article*, ¿ns' faltará conèxer lo *adjectiu*? De cap manera, perquè habém dit ja qu' era aquella paraula qu' expressa las qualitats ó propietats de las existencias.

¿Ahont inclourém la paraula *llur*? Seguint ab ella lo método analítich, axó es, buscant son valor ideològich, conèxerém la sua naturalesa. ¿Es un pur signe, es una paraula que no tanca cap idea? Examiném, ó historiém.

En los exemples: *haguessen rey si fós á LLUR voler*; *en LLUR vestit hi posan la renda y la mota*; *Síndichs porters reals pera LLURS Universitats ó corporacions*; *ho feren á coneguda LLUR*; *deihen jurar haberse bé y llealment en LLUR ofici*; *que per son net no habian de dexar de respóndrer á LLUR proposició*; per *LLUR bon govern fer y establir las lleys necessarias*, etc., trovém que la paraula *llur* val tant com si diguessen *de ell*, ó *de ella*, y que expressa á la vegada la *personalitat* y la *possessivitat*. ¿Será pronom? será possessiu? será lo genitiu del pronom? Vejam.

Las paraulas á las cuales en catalá se las dona lo nom de pronoms possessius son, com ja se sab, *mèu, tèu, sèu; mon, ton, son; ma, ta, sa*. Cada una d' ellas indica que qui possehex es primera, segona ó tercera persona. D' axó 'n deduhim que tenen doble caràcter, assó es, qu' expressan la *personalitat* y la *possessivitat*, ó en altres termes que son *pronoms-adjectius*, pronoms, en quant indican una persona, y adjectius, en quant indican una qualitat. La procedencia matexa de cada una d' aquestas paraulas ns' ho prova igualment. Axó ha fet que molts no tenin tho en compte hajan d'uptat ahont debian inclóurer aquestas paraulas, si en los pronoms, ó bé en los adjectius.

Cada un dels possessius equival per lo tant á una preposició y á un pronom, ó dit en altre forma, equival á lo cas genitiu dels pronoms, ab lo qual torném altre vegada al doble caràcter que dexám expressat. Segons axó, *mèu, mon*, ó *ma* es lo mateix que dir *de mi; tèu, ton, tu*, lo matex que dir *de tu; y sèu, son, sa*, lo matex que dir *de ell*; de modo que tenim que lo *llur* correspon al pronom possessiu de tercera persona, no en lo cas directe, sino en l' oblicuo, ó sia *genitiu*, y casi bé podriam dir ab mes propietat ques' lo genitiu del pronom de tercera persona.

Feta aquesta explicació sabém ja quina es la naturalesa y l' caràcter del *llur*, axis com l' ús qu' en debém fer, mes que mes si l' preném (com ns' ho revela) per lo genitiu propi del pronom.

Del *llur* en trovém antecedents en grech y en llatí, y encara que no antecedents, semblansa ab la paraula francesa *leur*. Una explicació de cada una d' aquestas paraulas serviria per mes aclarir lo que dexám expressat, pero creyém que ab lo dit n' hi há prou per formar-se un concepte clar de lo ques' aquesta paraula.

Las únicas cuestiones que quedan per resóldrer son, si convé desterrar aquesta paraula, ó si la debém prodigar. Respecte á lo primer dirém que no sabém trovar cap rahó plausible per dexar d' usar del *llur* tota vegada ques' una paraula que té son propi valor en la llenga, y que s' usa encara ab alguna comarca.

Respecte á lo segon dirém que no estém ab la sua prodigació, per quant en tots ls' escriptors que desde ls' primers moments de la llenga n' han fet ús no li trovém ab abundancia, lo qual ns' justifica mes lo caràcter que adalt havém indicat, asso es, de ques' lo genitiu del pronom de tercera persona.

Com s' compren, aquesta paraula té un caràcter mes sintétich qu' analítich y per lo tant sols s' ha d' usarla cuan vé justificat lo seu ús, com axis está en los escriptors clássichs.

Per lo demés, creyém que no fa un escrit catalá perque usém ab abundancia lo *llur*, ni molt menos paraulas antigas y extranyas, perque axó sobre ser ridícol, dona una prova molt trista del que hó fa, perque si lo llenguatge es lo medi ab l' qual ns' posém ab *intel·ligencia* ab lo demés, tot lo que no contribu-hexi á aquesta *intel·ligencia*, es completament yá. Per axó estém ab lo ús comedit del *llur*.

IGNASI FARRÉ Y CARRIÓ.

RECANÇA.

No sé si l' ambició ó la mesquinesa
M' ofega l' esperit;
No sé, si defalleixo de flaqueza,
O sobres de delit.
Com als aucells me va donar Deu ales,
Y com ells volador
Desplegava lleuger al cel mes gales
Tintes, llums y colors.
L' estel de l' auba encara no surtia
Comensava á cantar;
Ab l' oraneta despertava 'l dia
Crehuanne l' ayre ufá
De la vall replegava 'ls sons y aromes,
Y misátjer fael,
Me 'ls ne portava ab mes daurades plomes
Dels núvols dret al Cel.
Ab ángels entre llum y melodia
Volava tot lo jorn;
Cantava quan al cel feya ma via
Quan 'nava de retorn.
De nit ab l' au pe 'ls arbres m' amagava
Ajocantme allá trist,
Somniant al esguardar la volta blava
Lo que al cel via vist.....
No eran, no, il·lusions, no eran deliris
Tan dolces visions;
Rengles de verges sintes ab blanchs lliris,
D' ángels á mil volions
Sempre eixs recorts han d' esser ma recança.
Adeu somnis de nin;
Al fugir va esvahirse 'm l' esperança
Per dexarme en 'l abim.
A terra 'ls ulls l' esprit retut acala,
No gosa endalt guaytar,
Tot tremolant n' esten sa frévol ala
Y plas! no pot volar
Pe 'ls boschs no sent aquelles cantarelles,
Ni de la flo 'l perfum,
Ni 'l sol veig may ni les brillants estrelles
Ni manco un raig de llum.
Els somnis d' or, que l' ignocencia aymava
A la memoria trech.....
No sé, Deu, si allavores somniava,
O si ara he tornat cech.

FRANCESC MASFERER.

LO PROCÉS DE JESUCRIST.

(ACABAMENT.)

III.

Posició dels Juheus respecte dels Romans.—No olvidem que la Judea era un pays conquistat. Despres de la mort d' Herodes, injustament dit *lo Gran*, August havia confirmat son testament en que repartia sos estats entre sos dos fills, si be no 'ls hi conservá lo títol de rey ab que s' hon-

rá llur pare. Sas crudelitats meresqueren la destitució del qui governava la Judea, qual territori s'ajuntà á la província de Siria. August hi instituï després administradors particulars, y lo mateix fea Tiberi en la época de que parlam, essent Pilat precisament un de aquells.

Alguns han considerat á Pilat com un governador y l'han anomenat *Proeses*, en lo qual han errat ó desconegut al menys la vera significació d'esta paraula. Pilat era un dels funcionaris á qui anomenavan *procuratores Caesaris*, y en tal concepte estava subordinat á la autoritat superior del governador de Siria; veritable *Proeses* d'aquella Província de la qual era una dependència la Judea. Al governador tocava, en virtut de sa autoritat, de coneixer de las acusacions capitals. Lo *procurator*, al contrari, no tenia altras atribucions principals que la recaudació d'impostos y 'l dret de judicar en las causas fiscals. Tambe corresponia algun colp lo dret de coneixe en las acusacions capitals als *Procuratores Caesaris*, que solian ser tramesos á las provincies petites en contes de governador, segons clarament resulta de las lleys romanas. Aquesta última era la posició oficial de Pilat á Jerusalem.

Lo juheus posats en esta situació política, per mes que se 'ls hi hagues deixat l'us de las lleys civils, l'exercici públich de llur religió y moltes altras cosas á la policia ó régimen municipal sols espectants, no tenian no obstant lo «dret de vida, y mort», atribut principal de la soberania, que 'ls romans cuydavan prou be de reservar-se ab preferència á tot altre privilegi. *Apud romanos jus volet gladii, cetera transmittuntur* (TÁCIT).

¿Quin era, donchs, lo dret de las autoritats hebreas sobre Jesús? Segur que 'ls prínceps dels sacerdots, los escribas y llurs amichs los faritzeus, en incorporació ó individualment, podian alarmarse ab la predicació de Jesús veyent son bon éxit; podian concebre temors per llur ritu é interrogarlo sobre sas creencias y doctrinas, formar com una sumaria sobre aquestos punts y fins declarar «de fet» que aquellas doctrinas que amenassavan enderrocar las llurs, eran contraries á la ley judaica, tal com ells la entenien; empero aquesta ley, fins sens haver esperimentat cap alteració en l'ordre religiós, no tenia cap forsa coercitiva en l'ordre estern. Inutilment haurian ells dictat pena de mort; lo consell dels Juheus no tenia aquesta facultat; tenia tot lo mes, la d'acusarlo devant del governador ó de son delegat y entregar al que 's presumia reo á aquella autoritat á fi y efecte de que 'l judiques. Pilat, com á representant de Cesar en Judea no era pas tant sols un agent del poder executiu (lo qual hauria deixat lo poder judicial y lo legislatiu en mans dels vensuts); no era un funcionari destinat á donar l'*execuatur* á las sentencias dictadas per una altra autoritat hebrea y no romana. Quan se tractava d'una acusació capital la autoritat romana tenia no tant solsament lo dret d'execució si no també 'l de coneixer del delict, *cognitio*, aixó es, lo dret de coneixer *a priori* de la acusació y 'l de judicarla severament. De totas maneres, es incuestionable qu'ls juheus havían perdut lo dret de condemnar á mort no tant solsament en lo que pertoca á la «execució» sino també en lo que 's refereix á 'l «pronunciament» de la sentència.

Los juheus no ho ignoravan, tant que al presentarse devant de Pilat pera solicitar la condemna de Jesús proclamaven ells mateixos «que no 'ls hi era permés de fer morir á ningú.» *Nobis non licet interficere quemquam* (JOAN. XVIII).

Seguim are á Jesús á casa de Pilat, y aqui reclamam particularment la atenció del lector, perque las irregularitats y las violencias que havem fet notar fins ara no son

res en comparació de las que anem á presenciar, comesas devant del «magistrat romá», per á arrencarli en contra de sa propia convicció una sentència de mort. Diu S. March (XV vers.) «Y aixis que 's feu de dia, haventse aplegat per á deliberar los sumos sacerdots ab los ancians y 'ls escribas y tot lo consell ó Sanhedrin, lligaren á Jesús y 'l conduhiren y entregaren á Pilat.» Observes be que diu: «Aixis que 's feu de dia» perque, com havem observat avans, tot lo que s'havia fet de Jesús fins á aquell moment, havia estat de nit; dugueren, donchs, á Jesús de casa de Caifás al Pretori de Pilat. Era molt dematí y ells no entraren en lo Pretori per á no contaminarse á fi de poguer menjar de las víctimas de la Pascua. (S. Joan, v. XVII). ¡Escrúpul original y molt propi dels faritzeus! ¡Tenir por de contaminarse en dia de Pascua, entrant á casa d'un pagá, y 'l mateix dia, pocas horas avans de presentarse á Pilat, havian comes ab menyspreu de la ley la enorme infracció d'aplegarse en consell y deliberar sobre una acusació capital! Segueix lo mateix Evangelista dient: «Per aixó Pilat sortí y digués hi: «quina es la acusació que feu á aquest home?» No 'ls hi diu pas: «¿hont es la sentència que habeu pronunciat?» com haguera dit si no hagués hagut de fer mes que donar un senzill *exequatur*, sino que pren la cosa en son principi, com pertoca al qui posseheix la plenitud de la jurisdicció. Los Juheus respongueren ab llur acostumat orgull: «Si no fos un malfactor, no te 'l portariam.» Replicá Pilat. «Donchs enduheuse 'l y judiqueulo segons la vostra ley.» Aixó era per á ells una veritable mistificació, pus que ben be savian que ells no podian condemnar á mort.» Per forsa, donchs, hagueren de sometres y presentar á Pilat los motius de la acusació.

¿Quins eran aquestos? Sens dubte los mateixos que fins alashoras s'havian alegat en contra de Jesús; la acusació de blasfemia feta per Caifás devant del consell dels juheus? Res d'aixó: desesperant d'obtenir del jutje romá una sentència de mort per una querella religiosa que no interessava per res als romans, cambian de sobte de sistema y abandonan la primera acusació, substituhintla ab una acusació política, un crim d'Estat.

Heus aquí 'l motiu de la passió y lo que mes formalment acusa als delators de Jesús, que empenyats en perdre'los fos con fos, deixan ja de presentarse com á venjadors de llur religió ultrajada y de llur cult amenassat, segons ells, y afectant sentiments estranys á llur nacionalitat, lo presentan, hipócritas, com ocupantse en voler restablir lo reyalme de Jerusalem, en ferse «rey dels juheus» y en sublevar al poble en contra dels conquistadors.

Diu S. Lluch (XXIII, v. 2): «Y comensaren á acusarlo, dihent: L'havem trovat pervertint á la nostra nació y prohibint de pagar los tributs á Cesar y dihent que ell es lo Crist ó 'l rey ungit d'Israel.»

¿Se vol mes infame calumnia? Jesús impedir que 's pagas lo tribut á Cesar, ell que havia fet de resposta als mateixos faritzeus en presencia de tot lo poble y ensenyantlos hi la efigie de Cesar d'una moneda romana: «Deu al Cesar lo que es del Cesar.» Pero aquesta acusació era un medi d'interessar la competencia de Pilat, qui com á *procurator Caesaris*, tenia especialment á son càrrech la recaudació de tributs.

La segona part se dirigia mes directament á la soberania dels romans: «dihent que ell es rey d'Israel.» La acusació prenia aixis un caràcter enterament polítich que cridá la atenció de Pilat. «En sentint aixó, torná á entrar (Pilat) dins del pretori, y cridá á Jesús y li preguntá: «¿Tu ets lo rey dels Juheus?»

Tal pregunta, tant diferent de las que se li havian fet á

casa del Sumo Sacerdot semblà que estranyes a Jesús, qui respongué: «Es que ho dius tu això per tu mateix o bé es que altres t'ho han dit de mi?» (S. Joan XVIII.) En efecte, Jesús volia sapiguer qui eren los autors d'esta nova acusació, si eran romans o juheus. Respon Pilat: «Per ventura soch jo juheu? Ta nació y 'ls pontífices te m'han entregat: ¿qué es lo que has fet?»

Totas las paraulas d'aquest procès son sumament preciosas: no 'ns cansarem de repetirho. No's tracta en cap d'una condemna anterior, d'un judici ultimat ni d'una sentència ja proferida y que no manca sino executar: es una acusació capital, acusació empero que comensa y es tota en l'interrogatori del acusat, quan Pilat preguntà: «Que es lo que has fet?».

Jesús, veyent per aquella explicació d'hont derivava la prevenció, coneixent la idea secreta que en últim terme dominava en la acusació y la manera com sos enemics volian atenyir per diferent camí lo mateix terme, respongué a Pilat: «Mon reyalme no es d'aqueix mon: si d'aqueix mon fos mon reyalme, ma gent m'hauria defensat per á que no caygues en mans dels Juheus; mes mon reyalme no es d'ací baix» (S. Joan *ibid.*) Es molt notable esta resposta de Jesús; es lo fonament de la religió catòlica y penyora de sa universalitat; no es pas sols una asserció o una doctrina; es una justificació del càrrech de que volia ferse rey dels Juheus. En efecte, si Jesús s'hagues dat l'ayre d'una magestat temporal, si per sa part hi hagues hagut la mes petita intenció d'usurpar en res lo poder del Cesar, haguera estat culpable als ulls del magistrat del delict de lesa magestat. Al repetir empero, dos cops seguits, «mon reyalme no es d'aqueix mon, mon reyalme no es d'ací baix», sa justificació era completa.

Pilat no obstant insisteix y diu: «¿Es á dir que tu ets rey? Respos Jesús: «Tal com dius es: jo so rey. Per á això nasquí y per á això vinguí al mon; per á donar testimoni de la veritat: tothom qui pertany á la veritat, m'escolta á mi.» (S. Joan XVIII v. 37) Diuli Pilat mes que com á pregunta com á exclamació: «¿Qué es la veritat?» y sens esperar contesta sortí per segon colp y digué als juheus: «Jo no trovo en aquest home cap delict.» Heus aquí, donchs, á Jesús absolt d'acusació per boca del mateix jutje. Pero ells insistian mes y mes dihent: «Te avalotat lo poble ab la doctrina que va sembrant per tot Judea, desde Galilea, hont comensá, fins aci.» (S. Lluch XXIII, v. 5.) Aquí la acusació ja no es de sedició: «Te al poble avalotat!» Notes empero en aquestas paraulas la expressió del veritable ressentiment dels sacerdots juheus; «ab la doctrina que va sembrant per tot Judea.» Lo qual equival á dir: l'acusam, perque ensenya al poble, perque l'instruix, perque predica doctrinas novas «que no son las nostras» «Te al poble avalotat,» lo qual en boca dels faritzeus vol dir també: «Lo poble se l'escolta ab gust, lo poble l'segueix per tot arreu y l'estima perque predica una doctrina conortadora y amiga del poble; perque li arrenca la careta al nostre orgull, á la nostra avaricia, al nostre esperit insaciable de dominació.

Pilat, á pesar de tot, no sembla donar gran importancia á aquesta nova táctica dels acusadors; pero aquí comensa á dar mostra de sa debilitat. Havia sentit pronunciar la paraula «Galilea» y entreveu una conjuntura pera carregar la responsabilitat sobre d'un altre funcionari y se'n apodera tot desseguit. «¿Ets de Galilea?» pregunta á Jesús y essent la contesta afirmativa y considerantlo com á tal de la jurisdicció d'Herodes, tetrarea de Jerusalem, lo trameté á aquest. Mes Herodes, qui molt de temps feya,

desiljava veurel per las moltas cosas que n'havia sentit á dir y qui ab esta ocasió esperava véureli fer un miracle, despres de satisfeta esta curiositat y de endressarli varias preguntas, á que no's digná Jesús respondre, Herodes, repetim, en presencia dels sacerdots, escribas y tot llur seguiment, que insistian en acusarlo, lo menyspreá y pera mofarsen lo feu vestir ab una túnica blanca y lo torná á remetre á Pilat.»

Derreras tentativas devant de Pilat.—Tenim, donchs, que ningú volia condemnar á Jesús; ni Herodes que no havia vist en ell mes que un objecte d'escarni ni Pilat que en veu alta havia declarat no trovarlo criminal en res. Mes l'odi dels Pontífices no estava aplacat; y lluny d'això, los prínceps dels sacerdots, seguits d'un nombre d'acompanyament, tornaren á casa de Pilat, resoltos á forsarlo. L'atribulat procurador del Cesar, reasumeix á llur devant tota sa conducta y diu: «Vosaltres m'havau presentat á est home com á avalotador del poble y heus aquí que haventlo jo interrogat al vostre devant, no hi he trovat cap dels delictes de que l'acusau. Tampoch n'hi ha trovat Herodes, pus que vos trameté á ell y ab lo succehit, «se veu que no l'judicá digne de mort» Per tant, despres de castigat, lo deixaré lliure.» (S. Lluch, *ibid.*)

Despres de castigat! ¿No era això una injusticia si'l tenia per innocent? Sí; mes també era un acte de condescendencia, ab lo qual Pilat esperava poguer calmar lo furor que als enemics de Jesús animava. Aixís, donchs, lo fa assotar, y creyentse per est medi haver lograt desarmar llur cólera, los hi presenta en aquell tristíssim estat, dihent: «Heus aquí l'home,» *Eccce homo.*

Heus aquí, dihem nosaltres, la sentència de Pilat! sentència, injusta pero que no era la que havian fulminat los Juheus en contra de Jesús y que hauria hagut de dar fi á qualsevol altre procediment sobre'l mateix fet, já que l'adagi juridich *non bis in idem* era un principi reconegut é inventat entre 'ls Romans.

Aixís es que com diu S. Joan (XIX v. 12) «de desde aquell moment Pilat ab mes ansia que may cercá com llibertarlo.» Admires aquí, empero, la horrorosa perfidia dels acusadors de Jesús. Los juheus cridavan: «Si'l deixas anar, no ets amic de Cesar. Si *hunc dimittis non es amicus Caesaris.* Qualsevol que's fassa rey se declara en contra de Cesar.» (S. Joan, *ibid.*)

Sembla com que Pilat no fos enterament cruel, pus veyem que per mes d'un colp procura salvar á Jesús; pero era funcionari públich que atendia mes á son interés que á la veu de sa conciencia; y aixís l'intimidaren los crits que posavan en dupte sa fealtat envers l'emperador; tenia por d'una destitució y cedí.

Pilat torna á séures en lo tribunal y con si hagués rebut una nova inspiració, se disposa á pronunciar una segona sentència. Mes contingut encara, per lo crit de sa conciencia y per l'avis de sa muller, qui li feu dir: «No't fiques en las cosas d'aquest just, perque son moltas las congoixas que per sa causa he patit avuy,» prova lo darrer esfors, procurant decidir al poble á que acceptés á Barrabás en comptes de Jesús. «Mes los prínceps dels sacerdots y 'ls ancians induhien al poble á que demanés la llibertat de Barrabás y la mort de Jesús.» (S. Mat. XXVII.)

De Barrabás! un assassí, un facinerós!

Pilat los hi torna á dir: «y donchs, ¿que n'haig de fer de Jesús, nomenat lo Crist?» Mes ells comensaren á cridar: «crucifical» *tolle, tolle, crucefige.* Pilat insisteix dihent: «al vostre rey voleu que crucifique?» usant d'estas paraulas irónicas per á desarmar la cólera del poble; los Pontífices, empero, fentse mes los Romans que no pas lo mateix Pilat, contestaren hipocritament: «No tenim altre

rey que Cesar» y redoblan los crits de *crucifige, crucifige* fentse cada colp las veus mes amehassadoras «et invalescebant voces eorum.»

Al últim Pilat, per satisfer á la turba, *volens populo satisfacere*, se disposava á parlar... Ara bé, ¿podrá dirsen sentència de lo que va á pronunciar? ¿Te Pilat en aquell moment la llibertat d'esperit necessaria al jutje que va á dictar una sentència de mort? ¿Quins nous testimonis, quins documens ó quinas provas han fet mudar sa convicció, aquella opinió que avans s'havia pronunciat tant energicament en pro de la innocencia de Jesús.

«Veyent Pilat, diu S. Mateu, que no'n treya res, ans bé que l'avalot anava creixent, fentse dur aygua se rentá las mans á la vista del poble, dihent: Innocent so jo de la sang d'aquest just; arregleuvos, y 'ls hi entregá per á esse crucificat.»

¿Renta tas mans, Pilat, que están tenyidas de sang del innocent que ta debilitat entrega! No tens menos culpa que si l'haguesses sacrificat per maldat, y las generacions repetirán acordes: «Jo Just patí baix lo poder de Pons Pilat *Pasus est sub Pontio Pilato!* Ton nom viurá en la historia per á ser ensenyansa de tots los homes públics, de tots los jutjes pusilánims y per á marcar la ignominia consegüent á qui contra sa propia convicció cedeix! Una turba furiosa bramulava al peu de ton tribunal y tu no estavas segur en lo seli que ocupavas! ¿Qué hi fa, empero, si't parla'l deber y si en lo teu cas es preferible rebre la mort que no pas darla á un innocent.

La prova del suposat delictu perquè fou condemnat Jesús resulta del mateix extracte de la «sentencia» que pronuncia Pilat y en virtud de la qual fou dut al suplici per los soldats romans. Hi havia llavors una costum, que havem pres de la jurisprudencia romana y que vigeix encara y era la de fixar demunt del cap dels condemnats un cartell ab l'extracte de la sentència á fi y á efecte de que'l poble sapigués lo crim perquè havian sigut ajusticiats. Heus aquí perquè Pilat feu posar en la creu la inscripció que deya: «Jesús Nazaren, Rey dels Juheus.» Prova, donchs, irrefragable de que no fou lo crim de blasfemia ó sacrilegi, ni'l d'haver predicat una doctrina nova contraria á la ley de Moysés, lo que feu condemnar á Jesús.

En lo que s'acaba de contar tenim la prova judicial y legal de que Jesús fou víctima d'una acusació política y que morí per lo crim imaginari d'haver volgut atentar al poder del Cesar, nomenantse rey del Juheus, acusació absurda, á que no donavan cap crédito ni sacerdots ni farizeus, pues que ni'n tractaren tan solsament á casa de Cayfás; acusació, en fi, improvisada per aquells hipòcritas en presencia de Pilat quan veyent lo poch cas que feya aquest de llur «zel religiós» cregueren necessari exitar lo «zel polítich» del funcionari. *Si hunc dimittis non es amicus Cesaris!* Paraulas terribles, que de llavors ensá han ressonat massa cops en la orella dels jutjes débils que á exemple de Pilat prevaricaren, entregant per flaqueza la víctima que may hagueran condemnat si haguesen escoltat la veu de llurs consciencias.

Reasumint, donchs, tot lo dit fins ara; ¿no es evident que, fins considerat nostre Diví Redentor com un simple ciutadà, no fou judicat ni conforme ab las lleys, ni ab arreglo á las formas legals vigents entre 'ls hebreus?

Deu en sos eternals designis ha pogut permetre que'l Just sucumbís al pes de la malícia dels homens; pero ha volgut al menys, que fos ofenent á totas las lleys, conculcant totas las reglas establertes y en fi, que'l menyspreci absolut de las formas fos lo primer indici de la violació del dret.

Suprimim la relació de las vexacions que seguiren á la sentència de Pilat; la violencia exercida contra Simon cirenueu, que en certa manera fou associat al suplici de Jesús obligantlo á dur la Creu; las injurias que acompanyaren á la víctima fins al lloch del suplici y fins á la mateixa creu de desde ahont Jesús encare pregava per sos germans y per sos butxins.

Diguemho als filosops y fins als mateixos pagans; votsaltres, que havem celebrat tant y tant la mort de Sócrates ¿com podriau deixar d'admirar la de Jesús? Censors del Aréopach ¿goseu empendre la defensa de la sinagoga y la justificació del pretori? Lo mon no ha dubtat ni un moment en proclamarho y nosaltres devem repetir ab ell: «Si la vida y mort de Sócrates foren las d'un sabi, la vida y mort de Jesús foren las d'un Deu.» (1)

(Trad. de J. S.)

PENSAMENTS.

I.

—Veus l'aua riallerna, nina,
quan apunta per l'orient
ab la cabellera extesa
y son túnich vermellench;
y als aucellets delitosos

(1) Com á observació final y que essent innecesaria per á alguns no ho será tant per á altres que, per esperit com qui diu de sistema, voldrán trobar quelcom que dir del precedent treball, tant notable per la elevació de las ideas com per la noblesa del estil, nos anticiparem á respondre á la objecció á primera vista capital que s'hi pot fer, ço es, á estar tot ell sola y exclusivament basat en la relació dels quatre Evangelistas, tots testimonis tatable per lo mateix que essent deixebles de Jesús y propagadors de sa doctrina, se poden creure interessats en rodejarlo d'aquesta aureola gloriosa ab que'l coroná son martiri, que'l fes simpátich als ulls de llurs néofits y que á posteriori acredites son origen y naturalesa sobrehumana.

Al efecte nos permeterem recordar que entre las reglas de la sana critica figurán com á principals per á abonar la veracitat d'un testimoni, la consideració de totas las circumstancias personals que en ell concorren y de la conformitat que té sa narració ab altres de contemporáneas com la seva. ¿Es possible duptar de la veracitat dels Evangelistas quan escribian per á una gent que'l que mes y'l que menys ó havian presenciats los fets que ells narravan ó 'ls savian per directa tradició de testimonis presencials, y quan la mentida haguera estat contraproduhent á llurs ulls per quan havian vist que ja de bon principi se'n feya us en pro d'una doctrina que com á emanació directa y genuina expressió de la eterna veritat se 'ls predicava? ¿Es possible dubtar de la veracitat d'uns testimonis, que duhen imprés en tots llurs mots y en tots llurs actes lo sagell de la veritat mes desapassionada y abmes senzillesa referida? ¿Y es possible en fi, dubtar de llur veracitat en la narració del suplici de llur mestre quan per ell sufrian los mes terribles martiris, acreditant ab llur sang per cruels perseguidors derramada, que havian heretat la mansuetud que á Ell distingia y la missió d'escampar sa salvadora doctrina?

No cal ampliar las precedents observacions que mes ó menys ben expresadas son pertinents y que tothom apreciará en llur válua.

(N. del T.)

que, al véuerla tots contents,
 vant saltant de branca en branca
 escampant sos refilets;
 y á las floretas ufanas
 que las saludan també
 alsant son cap, que torsava
 l'ayre de la nit tant fret?
 —¡Oh, sí! L' he vista mil voltas
 y sempre l' he vista ab pler,
 perque l' auba alegre y pura
 penetra 'l cor menys seré
 com la dolsa rialleta
 d' un ángel que surt del cel.—

 Així 'l cor del nin penetran
 sos ignocents pensaments
 quan tot son somnis y rosas
 sens' espinas y amarch fel.
 Nina meva, gosa, gosa,
 bè prou sortirà la serp
 que, amagada entre las fullas,
 te fascinará crudel.
 Y ¡ay del dia en que 't fascine!
 no veurás rosas may més.
 Y aixís, com l' auba riallera
 quan apunta en l' orient,
 tot te sonriu; mes ¡ay! l' auba
 se desfá, trista, ben prest.

II.

—¡Has vist may, nina, 'l sol pòndrerse
 escampant tristesa arreu;
 y 'ls aucellets ajocarse
 escampant poch refilets,
 y 'ls poch refilets qu' escampan
 ser ressonés d' anyorament;
 y las flors, enmustigadas
 tórceer son tronch ab tant frèt?
 —¡Oh, sí! ja l' he vist mil voltas
 y sempre dol extenent,
 perqué 'l sol, quan va á la posta,
 ab son sudari vermell,
 l' esperansa es que s' enfonsa
 dintre la fossa del temps.

 Aixís entristeixen sempre
 los recorts al pobre vell
 qu' hasta 'ls núvols se li fónen
 y ni espina en la flor veu.
 Mes.....demá sortirà l' auba
 y sortirà ben sonrient:
 vell, que baixas á la tomba,
 greviurás també després?

PERE AGUILERA Y SOLSONA.

BIBLIOGRAFÍA.

CALENDARI CATALÁ.—LO CORONEL D' ANJOU.—

LAS VENJANSAS DEL REY PERE, d' En F. Pelay Briz.

Mentres la terquetat y enveja eterna dels partits nos obligan á escoltar, vulgas no vulgas, la desconcertada remor d' ignobles y criminals llyutas, molta, moltíssima fé es necessaria pera llansar entre mitx del públich poruch ó egoista que tals barbaritats contempla, algun llibre lliterari encaminat á desviar los ulls y 'l cor de tanta baixesa y tanta ignominia. Nos sembla distingir, dintre la nostra época, altre circo romá reformat si, mes tant salvatge com ell atesas las circunstancias en que la nació nostra 's troba actualment. Molta, moltíssima fé 's necessita per oferir una obra lliteraria á unas mans massa acostumadas á sostenir innumerables fullas de periódichs polítichs que cada dia van cayent com en la tardor cauhen las fullas dels arbres. Y no obstant, afortunadament aquesta fé alena en algun cor: En Pelay Briz, aqueix infatigable campeó del catalanisme ha escampat durant el periodo tristíssim pel que Espanya s' arrastra tres obras com el *Calendari catalá*, *Lo Coronel d' Anjou* y *Las venjansas del rey Pere*.

El director del *Gay saber*, el que reimprimí 'l *llibre de les dones*, el que publicá las obras d' Ausias March, el que brindá als literatos un cansoner del sigle xii fins al xviii en lo *Lo llibre dels poetas*, el que 'ns proporcioná ab l' auxili del aprofitat Candi Candi, las *cançons de la terra*, debia ser á apropósit pera colleccionar una munió de treballs catalans dignes de constituir el *Calendari catalá*. Com en tots los demès anys, desde 'l de 1865, sortí aquest any l' expressat calendari. Desgraciadament, com es molt lògich dadas las criticas evolucions qu' havèm sentit política y socialment, eixa collecció 's ressent bastant de semblants influencias. La major part de sas composicions més notables eran ja publicadas, ó publicament conegudas y n' hi figuran algunas sens condissions pera figurar en un aplech qu' ha d' esser escullit (si las circunstancias ho permeten) pera obeir á la naturalesa y al carácter de l' obra. Per aixó mateix que las circunstancias no han ajudat al colector gens ni mica; despres de llegir l' interessant revista titulada *Bons recorts*, ab que comensa la part lliteraria; despres de veure la delicada, pot ser massa lleugera, *canzó dels mariners* d' En Picó y Campamar; la traducció que En Careta feu de la preciosa poesia d' En Lafont; la graciosa descripció d' En Riera, d' un cuadro de costums massa cert per desgracia; l' intencionada poesia *L' aucellet*, del colector; la poch caracterisada tradició: *Lo fort Farell*, en prosa, d' En Maspons; las dolsas y tendras poesias

En lo naixement de mon fill, d' En Molins y Lo tam-pa-tan-tam, d' En Jacinto Verdager; la valenta cansó L' desesperament, de N' Ubach y Vinyeta; la preciosa Na Margarida, en prosa, d' En Bartomeu Ferrá; y la Primavera d' En Joan Ferrer, y l' Retorn de Mallorca, d' En Pirozzini, y l' ànima condemnada de Maria de Bell-lloch, y la llengua pàtria d' En Geroni Rosselló, y 'ls profundos notables pen-saments polítics d' En Joaquim Sitjar, y l' inspirada poesia Insomni d' En Roca y Roca, y la gràfica y filosòfica faula: L' avar y son tresor d' En Jaume Collell y 'ls interessants documents trascrits per n' Andreu Balaguer, y la delicada inginyosa poesia En Josepet, de Victoria Penya d' Amer y la traducció d' En Nuñez de Arce feta per en Labaila y la clàssica important poesia Patria, fides, amor, d' En Vicens W. Querol, y l' bonich quadro en prosa d' En Gayetà Vi-dal, y las hermosas baladas populars, catalana y ma-lloquina La filla del rey y Na Francineta y una mostra de la traducció del Quixot y un bossí de Ti-rant lo blanch y altres poesias notables d' En Milá y Fontanals y En Camprodon; després de veure tot això, s' ha de convenir en que la terra catala-na ha aprofitat las llavors que la propaganda cata-lanista ha vingut fent d' un quant temps a n' aque-sa part; s' ha de convenir en que, si totes las compo-sicions enclosas en l' expresada colecció no son molt escullidas se deu a la situació a que 'ls partits nos han conduït, a las tempestats que han regirat las entranyas de la nostra patria. Gracias a Deu la planta està ben arrelada: 'ls huracans podran arrabassals hi las fullas, pero aixís encara brotará més ufana un altre dia de bonansa. Agraphim al senyor Pelay Briz per l' interès ab que s' afanya en mostrar al públich al-guns rams de flors, cullits d' aqueixa planta. Mentres floreix, senyal que hi ha sava: quan no floreix pot ser será pera dar fruits, nó pera demostrarnos qu' es morta.

En la plana sexta avans de comensar la narració de la novela Lo Coronel d' Anjou, a l' autor se li ocorre-gué, ab molta oportunitat per cert estampar hi ab lletras vermelles el judici que de l' expressada nove-la 'n feu lo consistori dels Jochs-florals. Diu: La sego-na (L' Coronel d' Anjou); es interessantissima: més no té gran caràcter y sabor català. Aquest es el judici del jurat de la referida corporació. Algú tal vegada 'ns tildará de supervosos al pretendre donar nostre paré després d' haber fallat tal tribunal. Mes s' ha d' ad-vertir que no venim a repetir el fallo, sino que venim a apelar d' ell: venim a atacarlo. Una de dugas: ó s' ha de judicar a través de la passió mes injusta ó s' ha d' obrar inspirat per l' ignorancia complerta. Quan en la novela en qüestió no s' deixa passar un sol cop en que hi vinga a tó, sense infiltrar sia en la des-cripció, sia en la conversació, sia en l' historia, sia en la filosofia, l' esperit català qu' anima al autor; quan s' esculleix una época y un argument en que es forsa fer lluytar el caràcter y conseqüencias catalanas contra l' influencia castellana y francesa; quan en

el desarrollo de l' obra s' hi fa figurar, sense pecar d' inoportunitat, tipos tan característichs com el d' En Bach de Roda; quan en fi s' hi troban rasgos de sabor tan català com el de la página 17 descri-bint a l' Agna Maria; y l' de la 19 describint a l' Isidro; y l' de la 22 parlant del castell de Centellas; y l' de la 48 enrahonant del retrato de l' esposa del comte difunt; y la de la 78, describint al capellà del palau; y 'ls de las 119 y 120 judicant y comparant a Barce-lona, y mil altres que n' hi ha de brillants; al mateix temps que 'ns es forsós descobrir l' intens catalanisme y la trassa d' En Pelay Briz en introduhirlo en sa novela nos obligan a convèncernos de que 'ls Jochs Florals no van pas pel camí qu' haurian d' anar, se-parantse de la via de l' imparcialitat que si li trassa en sa constitució. Acás se desitjaria que, deixant corre ó perdent de vista l' desarrollo del argument d' una novela s' estengués l' autor en extensas considera-cions y comentaris y descripcions de costums y en llargas y pesadas llistons de historia? En primer lloch, encara qu' un autor ho volgués fer, li seria impossi-ble dat el poch temps de que pot disposar pera com-pondre una obra semblant preparada pel certamen referit; y en segon lloch hi ha molts que creuen (y ho creuen ab molt fonament) que aqueixa reforma de la novela tot justament destrueix el veritable ca-ràcter qu' una novela ha de sostenir. El que la lle-geix pel argument y per las situacions, fa cas omis completament de las digressions: el que la llegeix per las digressions no té en consideració cap mica l' valor de las situacions ni la marca de l' argument.

Nosaltres felicitem a n' En Briz pel coronel d' Anjou, ja que en aquesta obra demostra clarament que sab descriure tipos preciosos y exactes y consecuentes com tots los principals que en la escena de sa novela 's mouhen; ja que demostra haber fet un estudi especial de la manera de parlar cada personatge que descriu; ja, en fi, que demostra haber estudiat las tradicions y l' historia de la nostra benvolguda terra. Encara que l' argument—efecte tal vegada del poch temps de que 's pot disposar, ateses las condicions del certá-men—sia senzill en ecccés, no obstant se desarrolla ab un interès lloable y un moviment y vida digne de en-veja.

Dadas las anteriors ratllas, salta a la vista que con-siderem al senyor Briz a propòsit per 'escullir obras y coleccionarlas dignament, y també capás de com-pondre una novela bona; aixó es veritat. Lo que no po-dem admetre may es que l' autor de Las venjansas del rey Pere pugui ser un bon poeta. Poeta nascitur, diu el ditxo llatí, per lo que no 's crega agraviat en Pelay Briz ab el judici que 'ns havem format d' ell fa molt temps. Es veritat qu' ha publicat una infinitat de poesias y hasta tomos com Flors y violas, Lo brot d' achs, Las set baladas etc.: es veritat que molts com-posicions li han eixit premiadas en los Jochs-Florals; pero aixó no vol dir sinó que ha tingut a vegadas més sort qu' altres, aixís com antany tingué la desgracia de no haber el premi ab son Coronel d' Anjou que a fé,

se'l merexia. A més; dir que no s' es poeta, no vol pas dir que no s' puga fer un vers bó: vol dir que en aqueix vers no s' hi descobrirà l' inspiració, aqueixa essència maravellosa que transforma las paraulas en pitxés de sentiments. Ja que de *Las venjansas del Rey Pere* habém de parlar, en aqueix llibre 'ns concretarem, alegantlo per via de prova. Hi ha quartetas admirables, ahont s' hi troba prop d' una forma castissa, la concisió més notable, filla d' un estudi detingut de las baladas populars que la nostra terra 'ns proporciona. No obstant, aqueixa mateixa construcció, nascuda més del estudi que del sentiment, posa en relleu la pesadés de moltes altres estrofas que, no enclouhent cap mica d' inspiració, s' ressenten de no sostenir la concisió de las quartetas exemplars. Hi trobém pensaments atrevits é intencionats; pero semblan expressats com si copiats fossen. Hi descobrim figuras enérgicas; pero sos moviments semblan los moviments de figuras de cartró qu' ab un fil s' estiran. En una paraula: l' obra 'ns agrada, pero no hi sabém distingir l' originalitat, l' idea del arquitecte que, inspirat, trassa son plano; sino 'l fret instrument d' una inspiració que no enmantella ab sa llum divina 'l efecte que produeix: l' objecte que, introduintse en el mar de l' estudi, s' refracta notablement, perdent, per lo tant, sa veritable primitiva direcció, sa expressió mes característica. En Pelay Briz es un poeta sense subjectivitat, y precisament la subjectivitat fá al poeta. Greyem fundadas nostres apreciacions y per ço, si estessem en el cas de donar consell, li aconsellaríam que s' concretés á la novela, y de tant en tant nos proporcionés, de la manera digne qu' ell sab fer'ho, alguna colecció de composicions d' aqueixos escriptors actuals que tant valen y tant se sacrifican, pera demostrar á nostres mesquins enemichs que sos esforços pera bescantarnos no serveixen sino pera entussiasmarnos més.

NOVAS.

Lo passat dimars s' estrená en lo Teatro Catalá una nova producció dramática, deguda á las plomas dels Srs. Lasarte y Pitarra.

La Creu de la Masia, drama qual acció se desenrotlla á comens del sigle actual, se ressent molt de la ecessiva extensió de moltes de sas escenas, ben portadas en general y que donan peu á notables incidents dramátichs. D' entre ellas las mes notables á nostre entendre, son la en que á profit de una rondalla se descobreix la criminalitat de l' Andreu y en lo tercer acte la que dona lloch á que l' enardida Francisca manifeste son amor patri y son valor en una descripció tan curta com preciosa.

Lo llenguatge es bastant correcte en tota la obra.

Respecte als actors devem fer especialíssima menció del Sr. Soler y de la Sra. Mirambell que estigueren á gran altura.

La escena com acostuma á esserho en lo teatro catalá estigué molt ben servida.

Lo Sr. D. Lluís Roca y Florejachs ha tingut la amabilitat d' enviarnos un ecsemplar de sa derrera publicació. Es una colecció de efemerides pertenyents á la ciutat de Lleyda titulada: «Fastos ilerdenses.»

Sent tant coneguts lo talent y erudició de son autor no 'ns estendrem en elogiar aquesta obra; sols si la recomanarem á tots aquells que s' vulgan formar una idea eexacta de la historia de aquella ciutat.

S' ha estrenat en l' Olimpo una pessa en un acte, de circumstancias, titulada: *May mes monarquia* l' original de En Rossendo Arús.

Llegim en los periódichs d' esta capital que, en la prócsima temporada d' estiu actuará en lo Teatre de Novetats una companyia catalana composta de las Sras. Mena, Soler (Rosalia) y Mirambell y de 'ls senyors Tutau, Soler (Isclé) Goula, Perelló, Bertran, Isern y altres. Lo nom dels indicats artistas 'ns prova que la empresa d' aquell teatre desitja honrar la escena catalana presentant un cuadro d' actors que pugan interpretar perfectament la munió d' obras que s' proposa estrenar, entre las quals s' indican já *La clau de casa*; drama en 3 actes, y las comedias *La vergonya*, *Los comediantes* y *Las ánimas de cal Borri*.

Felicitém á la Empresa per sa lloable determinació, y creyém que 'l públich barceloní sabrá correspondre á sos esforços.

Está pera sortir aviat lo volum de las composicions premiadas en lo Certamen de la Associació literaria de Girona, lo qual conté amés la magnífica Memoria del Sr. Pellicer, sobre 'l monastir de Ripoll. Tant per lo mérit de 'ls treballs com per sas condicions materials, recomaném já desde ara 'l indicat volum á tots los literats y especialment als catalanistas.

Tenim lo sentiment de anunsiar als vertaders ayamants de las lletras la mort del reputat escritor En Robert Robert. Molt nos plauria que tingués écsich lo bon pensament de publicar coleccionadas sas composicions humorísticas que en llengua catalana vegeren la llum en diferents periódichs de aquesta ciutat.

Lo jove poeta En Miquel Draper ha finit un drama en tres actes titolat *Lluytas del cor*. Sas moltes bellessas fan que desitjem veurel aviat en la escena de un de nostres teatres.

«L' Ateneo tarraconense de la classe obrera» nos ha enviat un eczemplar del lucós follet que, en commemoració de la mort de Cervantes, ha dat á la estampa.

Es un aplech de diferents treballs que en lo mes castís llenguatge van encaminats á glorificar l' autor del Quixot.

Sentim que la modestia dels seus autors, no firmantlos, nós privin lo gust de dar sos noms al públich.

Lo secretari de la Redacció, ANGEL GUIMERA.

Estampa de N. Ramirez y C.^a, pasatje de Eseudillers, n.º 4.